

หน่วยที่ 1 เรื่อง บทบาทของไทยสมัยประชาธิปไตย ใบความรู้ที่ 2 เรื่อง ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2

ประเทศไทย เดิมเป็นประเทศที่วางตัวเป็นกลางในสงครามโลกครั้งที่สอง จนกระทั่งถูกญี่ปุ่นบุกครอง ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เวลาประมาณ 02.00 น. กองทัพญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกทางภาคใต้และภาคตะวันออกของประเทศไทย และปะทะกับทหารไทยและยุวชนก่อนรัฐบาลจะมีคำสั่งหยุดยิงเมื่อเวลา 11.00 น. หลังจากนั้นมีการทำสนธิสัญญาทหารระหว่างสองประเทศในช่วงแรกของสงครามแปซิฟิก ญี่ปุ่นกดดันให้รัฐบาลไทยเปิดทางให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไปยังพม่าและบริติชมาลายา ซึ่งรัฐบาลไทยนำโดยจอมพล ป. พิบูลสงครามยินยอม เนื่องจากญี่ปุ่นให้คำมั่นสัญญาว่าจะมอบดินแดนอินโดจีนบางส่วนที่เสียให้ฝรั่งเศสคืน

หลังร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ประเทศไทยยังคงมีอำนาจในการจัดการกำลังพลและกิจการภายใน ซึ่งคล้ายคลึงกับความสัมพันธ์ระหว่างนาซีเยอรมนีกับฟินแลนด์ บัลแกเรีย และโรมาเนีย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยแบ่งออกเป็นสองฝ่ายคือฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงครามกับฝ่ายเสรีไทย ขบวนการใต้ดินที่ต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นนำโดยปรีดี พนมยงค์ โดยขบวนการเสรีไทยนี้มีส่วนในการต่อรองเจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตรหลังสงครามยุติ ทำให้ไทยไม่ได้รับผลกระทบมากเท่าประเทศที่ร่วมมือกับฝ่ายอักษะอื่น ๆ

เริ่มสงคราม

หลังการเข้ามามีบทบาทของญี่ปุ่นในเหตุการณ์นี้ เป็นที่คาดหมายว่า ญี่ปุ่นจะยึดราชทัณฑ์เข้าสู่ประเทศไทยแน่นอนในอนาคต ขณะเดียวกัน จอมพล ป. ประกาศให้ประเทศไทยเป็นกลางและได้รณรงค์ให้ประชาชนปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ และการเสริมสร้างเศรษฐกิจระดับต้น ๆ อย่างเข้มแข็ง เพื่อรองรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น เช่น การออกพระราชบัญญัติสงวนอาชีพบางประเภท ที่ส่วนมากเป็นงานฝีมือ เฉพาะแก่คนไทย เป็นต้น

ทูตทหารบกของกลุ่มประเทศตะวันตกประจำกรุงเทพมหานครแจ้งต่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ให้เร่งรัดปรับปรุงกองทัพ เพื่อรับมือกับสถานการณ์สงครามขนาดใหญ่ที่จะเกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับทั้งมีความเห็นว่าควรหลีกเลี่ยงการสู้รบกับกองทัพญี่ปุ่น เพราะจะทำให้เกิดความสูญเสียอย่างหนัก และประเทศไทยจะหวังพึ่งชาติอื่นไม่ได้เลย ก่อนกองทัพญี่ปุ่นจะบุกเอเชียอาคเนย์ 2 เดือน บรรดาทูตทหารตะวันตกประจำประเทศไทยได้แจ้งให้ทราบเป็นการลับเฉพาะว่า ญี่ปุ่นจะบุกอินโดจีนผ่านประเทศไทยทางด้านอรัญประเทศ เพื่อมุ่งไปโจมตีพม่า และจะมีกำลังหนึ่งกองพลตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ส่วนอีกสี่กองทัพลargeจะกระจายขึ้นตามฝั่งทะเลภาคใต้ ตั้งแต่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี ไปถึงโกตาบารู ซึ่งเป็นแผนการที่แน่นอน

ทางรถไฟสายมรณะ

ทางญี่ปุ่นก็ได้สร้างเส้นทางรถไฟสายไทย-พม่า หรือทางรถไฟสายมรณะเพื่อลำเลียงกองทัพไปรบยังพม่า ญี่ปุ่นได้เริ่มโครงการใน มิถุนายน 2485 โดยใช้แรงงานจากเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรในการก่อสร้าง 16 กันยายน 2485 ลงนามข้อตกลงระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เพื่อสร้างทางรถไฟสายพม่า แยกจากทางรถไฟสายใต้ของไทยที่สถานี หนองปลาตุก ผ่านจังหวัดกาญจนบุรี ญี่ปุ่น

ขอยืมเงินไทย 4 ล้านบาทในการก่อสร้าง และต่อมา เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2486 ได้มีข้อบังคับออกตามความในกฎัยการศึกษา พ.ศ. 2457 ฉบับที่ 7 เพื่ออำนวยความสะดวกในการสร้างทางรถไฟ

หลังสงคราม

สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะทรงประกาศยอมจำนนและมีพระบรมราชโองการให้ทหารญี่ปุ่นทั่วโลกวางอาวุธ รวมทั้งในประเทศไทยด้วย ทางญี่ปุ่นก็ได้ทำพิธียอมจำนนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2488 ที่อ่าวโตเกียว พันตรี คง อภัยวงศ์ ได้ออก "ประกาศสันติภาพ" มีผลให้การประกาศสงครามของไทยต่อฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นโมฆะ พันตรี คง อภัยวงศ์ ได้ลาออกจากเก้าอ้นายกรัฐมนตรี และร้องขอให้ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน ด้านหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ก็สามารถเจรจากับอังกฤษและสามารถตกลงกันได้ที่สุดในที่สุด

การยอมจำนนครั้งนี้ส่งผลให้ผู้นำประเทศหลายประเทศที่เข้าร่วมกับฝ่ายอักษะ ตกเป็นอาชญากรสงครามทั้งสิ้น พันตรี คง อภัยวงศ์ ได้ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแทนที่ จอมพล แปลก พิบูลสงคราม ซึ่งจะต้องถูกแขวนคอในข้อหาอาชญากรสงคราม พันตรี คง อภัยวงศ์ ได้เร่งรีบออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมและออกกฎหมายที่เรียก ประกาศสันติภาพ มีผลให้การประกาศสงครามของไทยกับฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นโมฆะ โดยอ้างเหตุว่าขณะที่ประกาศสงครามนั้นหนึ่งในผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์คือ ปรีดี พนมยงค์ ไม่ได้ลงนามด้วย สภาพเศรษฐกิจโดยรวมขณะนั้นย่ำแย่ ประกอบกับประเทศสัมพันธมิตรบางประเทศอย่างอังกฤษไม่ยอมรับในสถานภาพนี้ของไทย และเรียกร้องสิทธิบางประการกับไทยเสมือนประเทศที่แพ้สงครามอื่นๆ ด้วย ซึ่งต่อมา พันตรี คง อภัยวงศ์ จึงได้ลาออก และ ทวี บุณยเกตุ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีชั่วคราว เพื่อรอการกลับมาของ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช เอกอัครราชทูตที่สหรัฐอเมริกาและหัวหน้าขบวนการเสรีไทยที่นั่นเพื่อมารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามคำร้องขอของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งในขณะนั้นเป็นผู้สำเร็จราชการในรัชกาลที่ 8

หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ออกเดินทางจากสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2488 ถึงประเทศไทยเมื่อวันที่ 17 กันยายน และได้ดำเนินการเจรจาทกลงข้อสัญญาบางประการกับอังกฤษ ไทยได้ตกลงทำสัญญาที่เรียกว่า สัญญาความตกลงสมบูรณ์แบบ เพื่อเลิกสถานะสงครามระหว่างไทยกับสัมพันธมิตร ประกอบด้วยสัญญา 24 ข้อ จนแล้วเสร็จได้ทำบันทึกอย่างเป็นทางการลงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 เป็นอันเสร็จภารกิจและ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ก็ได้ยื่นใบลาออกในวันนั้นทันที ในวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2489 หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการยกเลิกกฎัยการศึกษาที่พระราชอาณาจักรที่ใช้มา 4 ปี 1 เดือน เป็นรักษาการนายกรัฐมนตรีต่อระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 ถึงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2489



ภาพ 1 แสดงการสวนสนามของกองกำลังเสรีไทย

ข้อพิพาทอังกฤษ-สหรัฐต่อประเทศไทย

อังกฤษถือว่าการที่ไทยได้เป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นและประกาศสงครามต่ออังกฤษ ได้สร้างความเสียหายต่ออังกฤษและอังกฤษมีสิทธิจะเรียกร้องความเสียหายนั้นจากไทย นอกจากนี้ อังกฤษยังต้องการรื้อฟื้นระบบอาณานิคมของตนในเอเชียตะวันออกเฉียงขึ้นมาใหม่ หลังจากที้อิทธิพลของตนในอาณานิคมต่างๆ เสื่อมถอยลงจากการรุกรานของญี่ปุ่น เมื่อสงครามสิ้นสุดลง ท่าทีของอังกฤษขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกา เนื่องจากสหรัฐอเมริกาไม่ยอมยกมืองว่าเข้าร่วมสงครามเพื่อรักษาระบบอาณานิคมของชาติใด สหรัฐต้องการจัดระเบียบโลกใหม่ให้เป็นตามกฎบัตรแอตแลนติก หนึ่งในนโยบายของสหรัฐคือการคงเอกราชของไทยไว้เพื่อเป็นตัวอย่างนโยบายของตนเองต่อภูมิภาค สหรัฐเกรงการปกป้องไทยซึ่งเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคที่ไม่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก โดยถือว่าไทยในขณะนั้นเป็นดินแดนที่ถูกข้าศึกครอบครอง และไม่ยอมรับว่าไทยประกาศสงครามต่อตัวเองตามแนวคิดของขบวนการเสรีไทย